

Емилия Радева – завещаните уроци по майсторство и достойнство

Емилия Радева – едно голямо име в нашия театрален и филмов живот, завърши земния си път на 11 май. Талантлива актриса, почитана, обичана и аплодирана от поколения зрители. Тази година, на 23 май щеше да навърши 91 години... Тя беше повече от 60 години на сцената на театралното и филмовото изкуство.

С над 100 роли в театъра, киното и в телевизията актрисата си извоюва достойното челно място сред големите ни актьори, създали незабравими театрални спектакли и забележителни филми, които винаги ще вълнуват зрителите. На 25-годишния юбилей на Международния филмов фестивал „Любовта е лудост“ във Варна (2017 г.) специалната награда е за нея, за Емилия Радева, за приноса ѝ към седмото изкуство! Над 40 са филмите, в които тя е участвала с главни роли. Големи са заслугите ѝ към израстването на българското филмово изкуство. На Фестивала актрисата се представя и с поредната си, четвърта, книга „Ние, артистите“. Прожектирана е чешко-българската копродукция от 1957 година „Легенда за любовта“, режисьор Вацлав Кръшка, където неин партньор е магнетичният Апостол Карамитев. Гостите и зрителите на Фестивала имат възможност отново да видят филмите, в които е участвала Емилия Радева: „Ребро адамово“, „Иконостасът“, „Матриархат“, „Снаха“, „Дом за нашите деца“...

В житейската и професионалната съдба на Емилия Радева има много перипетии и трудности. Петгодишна остава без майка, отгледана е от сестрите си. Расте в голямо семейство с грижовен баща и запазва за цял живот патриархални чувства. Тя е живото доказателство за успехите, до които може да се издигне самостоятелно една крехка жена от бедно българско семейство, когато е „погалена от Бога“ с таланти, които тя развива с трудолюбие, интелигентност и с упоритостта на невероятно силния

Емилия Радева

си характер.

Емилия Радева е пенсионирана след политическите промени през 1989 г., ненавършила 60 години. А е била в силата си, доказала своето майсторство с превъплъщението в трудни и сложни женски роли. И точно в този период – мъчителен и обиден, се проявява силата на нейния голям и непобедим дух. Разбира се, помага и шопският ѝ инат да оцелява и да следва неотклонно пътя си напред! Емилия не се предава на житейските, обществените и професионалните трудности! Тя не се отпуска, не се плаши, не се губи в лабиринта от спънките на несвършващия и днес „преход“ – гибелен за хората на изкуството и културата ни. Заедно с другите наши големи актьори като Славка Славова, Таня Масалитинова, Мария Стефанова, Георги Георгиев-Гец, Емилия се

включва в частни театри, в моноспектакли и продължава мисията си на надарена актриса. Изявява се на сцените на Народния театър, в Сатирата, в „Сфумато“, снима се в копродукции, във филма „Разследван“ на Иглика Трифонова, пътува с представленията на турнета в България, Австрия, Кипър, Албания, Германия, Русия. И продължава да се превъплъщава във вълнуващи и незабравими женски образи. В това време тя изживява и семейни драми – дъщеря ѝ търси своето място в живота, губи съпруга си, с когото ги свързваше голяма и драматична обич. Но Емилия Радева преживява мъката си и житейските, и професионалните несгоди с достойнство! В този тежък период тя се проявява с друг свой талант, защото има още дарбата и да рисува – след гимназията се е колебала дали да учи в Художествената или в Театралната академия. Сега пък се проявява с умение да пише стихове, да разказва увлекателно, да анализира своите и на колегите си роли, да вижда и коментира особеностите на българския характер, успехите и неудачите в обществото. Редят се книгите ѝ. Първата е „Здравей, самота!“ с нейни стихове и на дъщеря ѝ Катерина. И двете са поетични и силно чувствителни души. После Емилия започва да пише книги. Първата е „Недовършен пъзел“, последва я „Коя съм...?“. И двете са вълнуващ разказ и откровена изповед за живота ѝ. С белетристичен дар тя изразява позициите си на умна актриса, която трудолюбиво се подготвя за ролите си, старателно и интелигентно гради актьорското си майсторство.

С Гинка Станчева – приятелки от най-ранна възраст

С Апостол Карамитев във филма „Легенда за любовта“, 1957 г.

По време на снимките на „Матриархат“, сценарий Георги Мишев

С колеги в театър „Българска армия“

Емилия Радева не е водила класове в Театралната ни академия. Но достатъчно е младите театralи внимателно да прочетат книгите ѝ, за да получат добри уроци и мъдри съвети за бъдещето си актьорско развитие. Като грижовна майка, като предана съпруга, като опитна актриса и като жена с буден ум и богата биография, тя заявява: „Не пропуших и не обикнах алкохола, не си лягах късно, но това не ми попречи да стана актриса. За други, подвластни на тези навици, увлеченията се оказаха гибелни.“

Книгата ѝ „Ние, артистите“ е посветена на партньорството в живота, на театралните сцени и на снимачната площадка. Тя е поклон към най-големите ни артисти, с които си е партнирала, от които се е учила, на които се е възхищавала. С верен усет тя ни ги представя преди всичко като партньори в работата, като подчертава добрите им качества. Не е скрила и техните житейски драми, и човешките им слабости – и те са хора като всички нас. Тя не обича определението „звезда“ за талантливите артисти, защото „звездата е чудо на природата, божествен знак за различие“. За нея някои от артистите „са със звезди в очите, на други думите им светят като звезди, трети притежават звездно присъствие и оставят звезден прах след себе си.“ И продължава: „Хората на изкуството сме също труженици като другите. Може би след смъртта си творецът се превръща в звезда!“

Емилия Радева признава, че съпругът ѝ, Любомир Димитров, е дал много от себе си, защото е бил артист с талант и опит. От него се е учила и вдъхновявала, вълнувала се и му се е възхищавала. Дължи му много! Той ѝ е пример как се готви и учи ролята. От него е възприела най-важното правило: „Играй за партньора!“

С удивително благородство Емилия разказва за творческите успехи на Гинка Станчева, за наградите ѝ, за светлината и радостта да имаш такава приятелка!

Много млада Емилия Радева се снима заедно с Апостол Карамитев в „Легенда за любовта“ – копродукцията на България и Чехословакия (1957 г.). За нея Апостол е актьор, който „зарежда с метеоритна сила и светлина за много дълъг творчески

С Гинка Станчева

Актрисата, отличена с „Аскеер 2013“ за цялостен принос към театралното изкуство

Със Стоянка Мутафова в спектакъла „Квартет на сцената“ на Сатиричния театър

Емилия Радева

период!“. „Идваше с безупречно поднесен текст, с ясна представа за онава, което прави героят му, показваше вярно отношение и поведение в партньорството. И нестихваща, така характерна за него младежка енергия, която покоряваше на сцената, при снимките и в живота!“ Емилия не пропуска да спомене Жени Божинова – позабравена днес, но тогава „непоклатима на снимачната площадка, силна и драматична“, Андрей Чапразов – галантен и чаровен кавалер, полезен съветник в ежедневието, и Наум Шопов – „интелигентен и високо професионален актьор, който умее не само успешно да използва недостатъците си, но и да превръща в свой творчески актив непредвидените обстоятелства“. С обич и преклонение тя пише за: „дивата Невена Коканова“, за „усмивката ѝ на Мона Лиза“, за незабравимите им срещи на снимачната площадка; за Иван Кондов с „аура на светец, който е винаги честен и прям, загрижен за другите партньори“; за Леонтина Ардити – за съвместната им работа и партньорството; за Богомил Симеонов – чаровния „ездач с черни ботуши, бяла риза и много мъжки чар“; „необуздания и покоряващ дух на Стефан Гецов“; споменати са и Петър Димов, Милен Миланов и Радко Дишлиев – „нейните мъжки момчета от „Мадам Бовари“.

Още в „Козият рог“ Емилия Радева е покорена от таланта на Катя Паскалева, с която се срещат на снимачната площадка във филма „Матриархат“, където пет колоритни жени от българското село се справят с женски грижи и с тежък мъжки труд. Събират се заедно пет чудесни актриси: Милка Туйкова, Катя Чукова, Невена Коканова, Катя Паскалева и Емилия Радева.

Коста Цонев за Емилия е „лордът на българското кино!“ Тя научава „високия двуметров левент“ да тропаръченица за филма „Сиромашка радост“, където двамата – млади и красиви, облечени в национални костюми, лудо се надиграват!

В зрялата си възраст Емилия Радева се проявява и като комедийна актриса. Благодарна е за срещите си с Георги Колоянчев и Стоянка Мутафова. За нея те са „царе на комедията!“ И колко ѝ е скъпо признанието

на Колоянчев: „Емилийо, ма, как можа „Армията“ да те пенсионира, каква актриса е загубил!“ Цени доверието на Стоянка Мутафова, която пита: „Емилия ли ме замести? Сериозна артистка – интересна Мащеха ще направи!“

Почти до 90-ата си година голямата Радева играе на сцената в проекти на формация „Артисти със сребро в косите“.

През годините Емилия Радева е удостоявана с различни награди – званието „Заслужил артист“ през 1974 г., 6 години по-късно получава и званието „Народен артист“. През 2003 г. е наградена с орден „Стара планина – I степен“ за приноса ѝ за развитието на българското изкуство и култура. През 2013 г. е наградена с „Аскеер“ за цялостен принос към театралното изкуство, а на 25-годишния юбилей на Международния филмов фестивал „Любовта е лудост“ във Варна (2017 г.) е отличена с голямата награда за принос към българското кино. Но най-ценно за нея е признанието на публиката.

Емилия Радева създава най-запомнящите се екранни и сценични образи на майка в българското изкуство. Ще я помним като Султана в „Иконостасът“ (по романа „Железният светилник“ на Д. Талев), Юрталанката в „Снаха“ от Георги Караславов, Зюлкяр от „Ребро Адамово“, Марьола в „Татул“, Екатерина Каравелова в „Дело 205/1913 П. К. Яворов“, Албена Алданова в „Дом за нашите деца“...

С постигнатите си успехи в филмовия и театрален небосклон, с чудесните си книги, с цялото си поведение на сцената и в живота Емилия Радева подарява на зрители, на читатели, на управленци уроци по достойнство! Тя е добрия пример за млади и за възрастни. Предава честно и прямо своя опит как се следва, как се отстоява успешен творчески път. Дължим ѝ поклон и благодарност за мъдростта, затова, че ни показва как се работи над театрална и филмова роля, че ни учи как трябва да се бори жената за лично щастие и за успехи в професията. Емилия Радева е пример, надежда, че трудностите в живота могат да бъдат преодолявани и побеждавани! ♦

† In memoriam

Петра Ташева е родена в Пловдив. Магията на този град безспорно е изиграла голяма роля за изграждането ѝ като личност, в съчетание с влиянието на благоприятната атмосфера на семейната среда, на големия ѝ род, от който произлиза, и на съхранената родова памет. Много хора в цяла България знаят това име, защото то често се появява в страниците на редица периодични издания. Най-често е срещано във в-к „Дума“, където само за последните десет години Петра Ташева има публикувани около 450 статии, както и в други медии: в-к „Вестник за жената“, в-к „Учителско дело“, в-к „Земя“, сп. „Наш дом“, сайта на Съюза на българските журналисти и др.

След като завършила „Българска филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1964 г., учителства шест години в гимназията, която е завършила, и точно този период изиграва важна роля в останалата част от живота ѝ.

По-късно, в София работи като журналист в Центъра за пропаганда и реклама към Комитета по туризъм. От 1980 г., със спечелен конкурс за преподавател по стилистика и редактор, е назначена в Централния институт за усъвършенстване на учители и ръководни кадри (ЦИ-УУРК). Развива издателско звено в този институт, където повече от двадесет години редактира и издава методическа литература за работата на курсовете за квалификация.

След пенсионирането си пише на актуална и историческа тематика, отзиви и рецензии за книги, публицистични материали: очерци за забележителни и интересни хора и обекти, репортажи, интервюта, есета и др.